

l'Abellerol

Seguiment del xoriguer comú a la plana de la Selva durant l'hivern

En aquest reportatge el nostre company Josep Rost explica els resultats del seguiment de xoriguers a la plana de la Selva durant l'hivern. S'han capturat i marcat diversos exemplars amb anelles de lectura a distància i s'han pres dades biomètriques. La zona alberga una alta densitat d'ocells, tant residents com estrictament hivernants, que vénen del centre i nord d'Europa.

Jordi Rojals

El xoriguer comú és el falcó més abundant de Catalunya. Es tracta d'un rapinyaire amb una població reproductora estimada a Catalunya d'entre tres i cinc mil parelles, i que assoleix les seves màximes densitats a les planes agrícoles de Lleida. Durant els mesos d'hivern, s'incorporen a la població catalana altres individus procedents de latituds més septentrionals, atès que una certa part de la població europea és migradora. El present estudi s'ha realitzat a una part de la plana selvatana, plana situada entre els municipis de Fornells de la Selva, Campllong i Cassà de la Selva, amb una superfície aproximada de poc més de 10 quilòmetres quadrats. Per al seguiment individualitzat dels xoriguers es va optar per capturar

els xoriguers i marcar-los amb anelles de lectura a distància, anelles de color verd amb una inscripció de dos dígitos de color blanc. Tot i que el seguiment al llarg de l'hivern 2007/08 (de desembre a febrer) es va realitzar en aquesta àrea de la plana selvatana, durant l'hivern anterior també es van fer captures en altres punts més allunyats (a la mateixa àrea, en altres llocs de la plana selvatana i també per la plana empordanesa), per tal de testar la metodologia que finalment es va utilitzar, amb el marcatge amb anelles de colors. Dels deu xoriguers anellats, cinc han estat controlats i identificats a distància amb l'ajuda del telescopi. El lloc on han estat controlats és en tots els casos molt proper al punt on van ser capturats, de manera que es pot dir que aquests xoriguers

Sumari

Editorial

Incertesa sobre l'anellament a Catalunya 2

Notícies 3

- La pitjor època de cria dels darrers anys pels ocells comuns de Catalunya
- Últim hivern de mostres de l'Atlas dels ocells a Catalunya a l'hivern 2006-2009
- Dades per a l'Anuari d'Ornitologia 2008

Seguiment del xoriguer comú a la plana de la Selva durant l'hivern 4

Balanç d'anellament 2007 8

I Jornada SOCC a can Jordà, Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa 10

Novetats avifaunístiques

- Crònica Ornitològica Març - Maig 2008 11
- Noves espècies anellades a Catalunya: Passerell golanegre i Repicatalons rústic 13

Novetats bibliogràfiques

- *A climatic atlas of European breeding birds* 14

Obituari: Xavier Ruiz Gabriel (1954 - 2008) 15

Agenda 16

tenen establertes unes àrees d'activitat més o menys fixes al llarg de l'hivern. Es conclou que la plana de la Selva és una àrea important a l'hivern per al xoriguer comú, atès que s'ha comprovat que conté sectors on la densitat d'aquests rapinyaires és elevada. També s'ha vist que és una zona que acull xoriguers en dispersió des d'altres llocs, per la qual cosa es pot dir que es tracta d'una àrea molt interessant per aquesta espècie.

l'Abellerol

Butlletí de contacte del
Institut Català d'Ornitologia

núm. 36
tardor 2008

Comitè Editorial
Raül Aymí
Gabriel Gargallo

Col·laboradors
Marc Anton
Oriol Baltà
David Bigas
Josep Cabrera
Xavier Ferrer
Ricard Gutiérrez
Sergi Herrando
Santi Mañosa
Josep Rost

Disseny i maquetació
Lluc Julià

Edita
Institut Català d'Ornitologia
Museu de Zoologia
Passeig Picasso, s/n
08003 Barcelona
Tel.: 93 458 78 93

C/ Girona, 168, ent. 5a
08037 Barcelona
Tel.: 93 458 78 93

Correu electrònic: ico@ornitologia.org
Pàgina web: www.ornitologia.org

L'Institut Català d'Ornitologia (ICO) és una entitat constituïda amb la finalitat de promoure l'estudi i seguiment de les poblacions d'ocells que nien, migren o hivernen a Catalunya, així com de fomentar la seva conservació.

© 2008 Institut Català d'Ornitologia
Dipòsit Legal: 12371-01
ISSN: 1579-3400
Impressió: Gràfiques Barceloneta

Les opinions dels autors de les col·laboracions que apareixen en aquest butlletí corresponen exclusivament al seu criteri personal, excepte les que siguin en el seu caràcter de directius de l'ICO.

EDITORIAL

Incertesa sobre l'anellament a Catalunya

Ja fa més de vuit mesos que s'estan utilitzant anelles d'un remitent no oficial, creat sense el consens de les entitats implicades en aquesta activitat i sense cap de les garanties de funcionament i de gestió de la informació que requereix qualsevol iniciativa d'aquest caire. És absurd que, a aquestes alçades, s'hagi de seguir insistint en què l'anellament científic d'ocells és una activitat de gran valor per a l'estudi, el seguiment i la conservació dels ocells, que requereix de la cooperació internacional. Però ni la preocupació d'EURING, ni les reiterades crides de l'ICO al sentit comú i als raonaments tècnics i organitzatius, que desaconsellen totalment l'ús d'aquest remitent no oficial, han servit de gaire.

Arreu d'Europa, la pràctica de l'anellament es desenvolupa a través de les centrals anelladores –les organitzacions que emeten els diversos remitents d'anelles existents– i les diverses entitats que hi estan associades. La tasca de totes elles es coordina a través la Unió Europea per l'Anellament d'Ocells (EURING), on es consensuen i implementen els estàndards de treball comuns que garanteixen que tot el sistema europeu d'anellament funcioni adequadament.

Per avançar en aquest sentit i millorar la qualitat de l'anellament científic d'ocells a Catalunya, el Departament de Medi Ambient i Habitatge s'ha compromès a crear un nou remitent d'anellament oficial propi de Catalunya, únic i de qualitat. En aquests moments, l'existència d'un remitent privat, no reconegut internacionalment, que duplica el nombre de remitents a Catalunya i que entorpeix el funcionament de l'anellament a Catalunya, posa en entredit la credibilitat d'aquest projecte de remitent oficial únic i en dificulta el procés de creació i de reconeixement.

No ens cansarem de recordar allò que ja hauria de ser una obvietat per a tothom:

- Per garantir el bon funcionament de l'anellament científic d'ocells a Catalunya i el seu prestigi a nivell internacional, només s'ha de permetre l'ús d'un únic remitent d'anelles dins el país, acceptat per la resta de centrals anelladores europees i d'acord amb els estàndards consensuats internacionalment.
- Les úniques anelles que segueixen ara per ara els estàndards acceptats, tant a nivell nacional com internacional, per anellar ocells a Catalunya són les que emet la "Oficina de Especies Migratorias" del Ministerio de Medio Ambiente. Per tant, l'ICO considera que aquestes han de ser les úniques que s'utilitzin a Catalunya mentre no es disposi d'un remitent oficial propi català.
- L'emissió d'un remitent oficial propi català correspon a la Generalitat de Catalunya, que és qui té la competència legal per fer-ho.

L'ICO ja ha expressat a l'administració la seva voluntat de donar suport a la creació d'un remitent oficial propi de Catalunya, si això es fa correctament i es donen uns requisits mínims. La pràctica de l'anellament científic d'ocells a Catalunya es troba en un període de canvi que desitgem que sigui el més breu possible i que desemboqui en la consecució d'un nou marc legal i d'uns nous instruments que permetin millorar-ne la qualitat. Però, si les coses no es fan bé, podem acabar destruint, no només la reputació de l'anellament científic a Catalunya, sinó també la seva unitat d'acció, un dels valors més importants pel qual s'ha treballat d'ençà de la creació de l'antic Grup Català d'Anellament i que ha estat una de les claus del seu merescut prestigi.

NOTÍCIES

La pitjor època de cria dels darrers anys pels ocells comuns de Catalunya

Gràcies al programa SYLVIA que porta a terme l'ICO des de l'any 1992 s'ha pogut constatar que la temporada 2008 ha estat una de les pitjors en la reproducció dels nostres ocells, probablement a causa de la sequera i pluges posteriors en un moment en què moltes espècies tenien ous i/o polls de poca edat.

Les dades de les més de 60 estacions de seguiment SYLVIA que hi ha a Catalunya han constatat que aquest any ha estat el pitjor per a la cria de bon nombre dels ocells més comuns de Catalunya (Figura 1). Els índexs globals de productivitat i èxit reproductor de 2008, calculats en base a les dades de més de 50 espècies de passeriformes, són els més baixos dels darrers 10 anys.

En un 73% de les espècies, el nombre de joves ha estat el menor enregistrat fins ara. En espècies tan comunes com el tallarol de casquet, es calcula que enguany podrien haver envolat prop de 400.000 joves menys que de mitjana. La sequera existent a principis de primavera i les intenses pluges que van caure en plena època de cria podrien ser els principals responsables d'aquest daltabaix reproductiu.

Els resultats han estat recollits per part dels principals mitjans de la premsa de casa nostra, principalment diaris i ràdio, i mostren la importància dels projectes de seguiment per a la detecció ràpida de can-

vis en les poblacions dels nostres ocells (vegeu comunicat de premsa a <http://www.ornitologia.org/noticies/np010808.pdf>).

El programa SYLVIA és un projecte de seguiment basat en l'anellament científic d'ocells que té com a objectiu principal determinar els paràmetres demogràfics dels ocells més comuns de Catalunya i estudiar-ne la seva evolució al llarg del

temps. Dos dels paràmetres avaluats per aquest projecte de monitoratge són la productivitat (el nombre de joves que neixen cada any) i l'èxit reproductor (el nombre total de joves nascuts dividit pel nombre total d'adults). El projecte es desenvolupa en conveni amb el Departament de Medi Ambient i Habitatge i l'Obra Social de Caixa Catalunya.

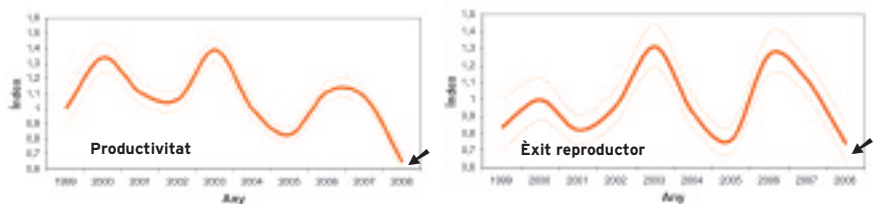

Figura 1. Evolució global de la cria durant els darrers 10 anys.

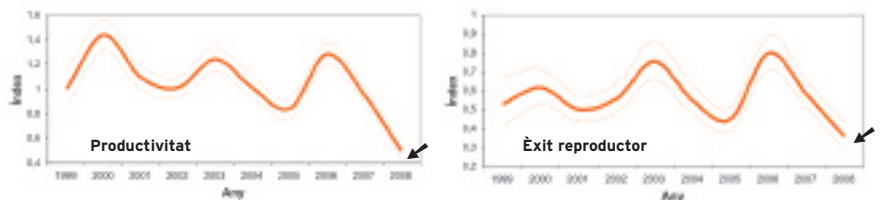

Figura 2. Evolució de la cria durant els darrers 10 anys en espècies migratòries.

Últim hivern de mostratges de l'Atlas dels ocells a Catalunya a l'hivern 2006-2009

Entre el 15 de novembre de 2008 i el 15 de febrer de 2009 es duran a terme els últims mostratges d'aquest projecte. Qualsevol observació pot ser valuosa i, en especial, les dades de les zones menys freqüentades pels ornitòlegs, com ara són l'alta muntanya i de les comarques de Ponent i de Tarragona. Si encara no hi heu participat, animeu-vos! Només heu de posar-vos en contacte amb la coordinació atles@ornitologia.org. Podeu consultar la metodologia i descarregar-vos les fitxes del nostre web http://www.ornitologia.org/monitoratge/atleshivern_fitxa_complementaria.pdf.

Dades per a l'Anuari d'Ornitologia 2008

Hores d'ara la majoria dels socis de l'ICO ja heu rebut o esteu a punt de rebre l'anuari de 2007 i ja estem treballant en l'anuari de 2008. Amb la intenció d'avançar el pròxim anuari, podeu enviar-nos les observacions més rellevants que tingueu d'aquest any d'acord amb els criteris de selecció que hem emprat en els darrers volums. També s'agrairà l'enviament de material gràfic, ja siguin dibuixos en blanc i negre o fotos d'espècies poc abundants. Un cop hagueu mirat l'anuari de 2007 també ens podeu enviar els errors i omissions que hi hagueu detectat. Les dades de 2008 s'haurien d'enviar preferiblement abans del 28 de febrer de 2009 i com a data límit el 15 d'abril. Podeu enviar tota aquesta informació a l'adreça anuari@ornitologia.org

REPORTATGE

Seguiment del xoriguer comú a la plana de la Selva durant l'hivern

En el marc d'un estudi sobre la biologia hivernal del xoriguer comú a la plana de la Selva es van marcar deu exemplars amb anelles de color. En aquest reportatge Josep Rost explica el seguiment posterior d'aquests ocells, a més de dades sobre biometria i de comportament.

El xoriguer comú és el falcò més abundant de Catalunya, i juntament amb l'aligot comú, el rapinyaire més fàcil de veure a les nostres terres. Ocell associat a espais oberts i zones de conreu, és habitual observar la seva figura al costat de la carretera, aturat dalt de la seva talaia en un pal de telèfon, o fent l'aleta sospès en l'aire sobre un camp, a la recerca dels petits rosegadors que són la base de la seva dieta durant la major part de l'any. Es tracta d'un rapinyaire prou abundant a Catalunya, amb una població reproductora estimada d'entre tres i cinc mil parelles, i que assoleix les seves màximes densitats a les planes agrícoles de Lleida i de l'Empordà, essent també abundant a les planes de muntanya.

Josep Rost

Durant els mesos d'hivern, s'incorporen a la població sedentària altres individus procedents de latituds més septentrionals, atès que una certa part de la població europea és migradora. Així ho certifiquen les recuperacions a Catalunya de xoriguers anellats a diversos països escandinaus i de l'Europa central. Així doncs, a l'hivern la població catalana de xoriguers creix notablement. La plana de la Selva, on s'ha dut a terme aquest estudi, pot ser un dels destins d'aquests rapinyaires, atès que s'hi assoleixen densitats força més elevades que a l'època de cria.

El xoriguer és un ocell que no està amenaçat de manera imminent a Catalunya (catalogat com a espècie de "preocupació menor"), tot i que l'assetgen diverses

amenaces relacionades amb la progressiva destrucció del seu hàbitat natural, les zones obertes. Al nostre país les planes han estat històricament (i són actualment) els nuclis de desenvolupament humà més importants: urbanitzacions, polígons industrials, ampliació i construcció d'infraestructures, i també la intensificació de l'activitat agrícola (l'ús generalitzat de biocides, l'eliminació de marges de camps, etc.), deriven en una disminució de les seves preses) són factors que actuen sens dubte en contra de la conservació del xoriguer i del seu hàbitat. Es tracta, no obstant això, d'un falconet prou adaptable als canvis en el paisatge que estem patint a tants llocs de Catalunya. Així, se'l pot trobar niant prop de l'home, en ciu-

tats, i caça sovint en solars propers a zones densament poblades. Tot i això, i encara que actualment no és preocupant la seva tendència, les dades del SOCC ja mostren una lleugera inclinació al retrocés de la seva població. Aquest declivi ja era observat (si bé de forma molt qualitativa) a finals dels anys setanta per l'il·lustre ornitòleg Joaquim Maluquer i Sostres, el qual afirmava que a la dècada dels quaranta, el xoriguer "era tan comú que en la major part de les pilones metàl·liques de la conducció elèctrica hom trobava el corresponent niu, mentre que ara ha esdevingut una espècie poc menys que excepcional a la gran plana de la Catalunya occidental". A tot Europa la tendència que presenta el xoriguer és ja des de fa uns anys defini-

tivament negativa, atès que a nivell continental ja està considerada una espècie "en declivi".

Àrea d'estudi i metodologia utilitzada

El sector nord-oriental de la plana de la Selva, relativament allunyat de l'impacte del dens corredor d'infraestructures format per l'AP-7, la N-II, l'Eix Transversal i les línies ferroviàries del TGV i el tren convencional, hi ha un espai de plana relativament ben conservat (tot i que encerclat per l'ampliació de polígons industrials i urbanitzacions) on a l'hivern hi ha una bona població de xoriguers. Entenent la plana selvatana com la unitat geogràfica delimitada al sud pel riu Tordera i envoltada pels sistemes muntanyosos de les Gavarres, el conjunt Montseny-Guillerries i la serralada Transversal, l'àrea d'estudi comprèn un sector d'aquesta plana situat entre els municipis de Fornells de la Selva, Campllong i Cassà de la Selva (administrativament, pertanyents a la comarca del Gironès), amb una superfície aproximada de poc més de 10 quilòmetres quadrats. Es tracta d'una paisatge de mosaic, entre camps de conreu de cereal i fruiters amb boscos aïllats de roure i alzina i plantacions de pollancre. En aquesta zona hi nidifica un mínim de tres parelles de forma segura (una a Fornells, en una masia vella, una altra al casc urbà de Campllong i una última a Cassà, en una construcció abandonada). Per al seguiment individualitzat dels xoriguers es va optar per capturar els xoriguers i marcar-los amb anelles de lectura a distància, anelles de color verd amb una inscripció de dos dígitos de color blanc. El procés de captura i marcatge és totalment inofensiu per a l'individu, que en tots els casos es va alliberar ràpidament i en perfecte estat, després d'haver-li pres algunes mesures. Tot i que el seguiment al llarg de l'hivern 2007/08 (de desembre a febrer) es va realitzar en aquesta àrea de la plana selvatana, durant l'hivern anterior també es van fer captures en altres punts més allunyats (a la mateixa àrea, en altres llocs de la plana selvatana i també per la plana empordanesa), per tal de testar la metodologia

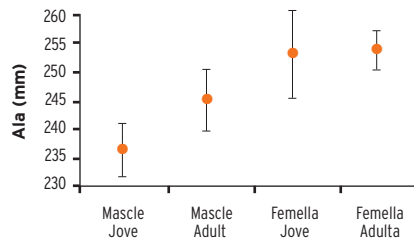

Figura 1. Longitud de l'ala (corda màxima) del xoriguer comú (en mitjana), per als diferents sexes i classes d'edat. Les barres d'error indiquen la desviació estàndard.

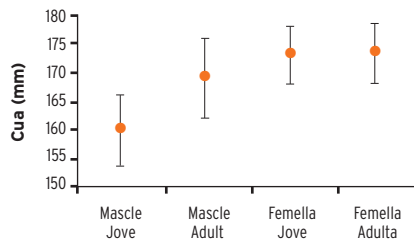

Figura 2. Longitud de la cua del xoriguer comú (en mitjana), per als diferents sexes i classes d'edat. Les barres d'error indiquen la desviació estàndard.

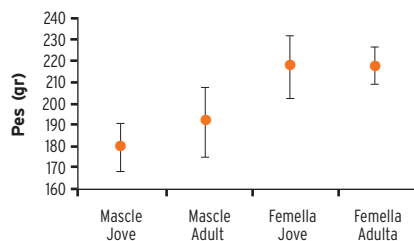

Figura 3. Pes del xoriguer comú (en mitjana), per als diferents sexes i classes d'edat. Les barres d'error indiquen la desviació estàndard.

que finalment es va utilitzar, amb el marcatge amb anelles de colors.

Densitats, àrees i moviments

Es va intentar la captura del màxim nombre dels xoriguers trobats a l'àrea d'estudi, amb un èxit parcial. Se'n van marcar fins a deu exemplars, i vuit més no es van poder capturar. Per tant, entre els individus marcats i la resta, i considerant la possible mobilitat entre aquests i que es tractessin dels mateixos individus observats en zones diferents i en dies diferents (i que s'anellessin més tard xoriguers

que en un principi no s'havien pogut capturar), en aquesta zona hi van poder passar l'hivern entre dotze i divuit xoriguers diferents, la qual cosa suposa una densitat prou considerable.

Dels deu xoriguers anellats, cinc van estar controlats i identificats a distància amb l'ajuda del telescopi. El lloc on van estar controlats és en tots els casos molt proper al punt on van ser capturats, de manera que es pot dir que aquests xoriguers tenen establertes unes àrees d'activitat més o menys fixes al llarg de l'hivern. Els moviments d'aquests xoriguers, un cop identificats, han permès quantificar de manera aproximada la superfície de les seves àrees d'activitat, que oscil·len entre 19 i 34 hectàrees per individu. Les diferències en aquestes superfícies podrien estar relacionades amb l'abundància de micromamífers en cada lloc, i amb la presència o no d'altres depredadors que poden entrar en competència amb el xoriguer (rapinyaires com el mateix aligot, el mussol comú, el mussol banyut o l'òliba, o mamífers com la guilla, el gorjablanc, o els gats).

Els altres quatre xoriguers marcats amb anelles de lectura a distància no van poder ser controlats visualment cap vegada. Això es pot interpretar com que aquests individus van abandonar la zona, i que no eren fidels a una àrea en concret en un mateix hivern. No obstant això, no sempre s'ha pogut fer la lectura de l'anella amb èxit, ja que quan el xoriguer es troba descansant a vegades aquesta no es veu, amagada entre les plomes, i això fa que aquestes interpretacions s'hagin d'agafar amb precaució. D'altra banda, és interessant de comentar que dels tres xoriguers anellats l'hivern 2006/07 en aquesta mateixa àrea (per provar la metodologia, sense anelles de color), només un es va controlar al mateix lloc l'hivern següent (la femella d'una de les parelles reproductores, i en principi sedentàries). Els altres dos no es van tornar a localitzar, ni en les mateixes zones de l'any anterior, ni en cap altra d'aquesta àrea d'estudi. Això indicaria que, d'haver sobreviscut, s'hagin pogut moure canviant de zona d'hivernada entre anys diferents.

REPORTATGE Seguiment del xoriguer comú a la plana de la selva durant l'hivern

És d'interès esmentar la recuperació d'una femella de xoriguer que havia estat anellada fora de l'àrea d'estudi. Gràcies a la informació proporcionada des de l'ICO i el Centre de Recuperació de Fauna Salvatge de Torreferrussa, s'ha pogut saber que havia estat anellada i alliberada a Celrà (municipi de comarca del Gironès situat a les portes de la plana de l'Empordà) per *hacking* el mes de juny de 2006, a uns vint quilòmetres del punt on va ser controlada aquest hivern, entre Campllong i Cassà de la Selva. Per tant, es tractaria d'un moviment de dispersió d'aquesta femella, des del punt on va néixer fins a aquest indret. Caldrà intentar comprovar si aquesta femella es reproduïx aquest estiu en aquest lloc, que a priori sembla prou indicat. D'aquesta manera, es constata un cop més la utilitat de l'anellament com a un bon mètode per obtenir informació concreta de la biologia dels ocells.

Dades biomètriques

Als xoriguers capturats durant aquests dos hiverns se'ls van prendre diverses mesures, entre elles les de longitud de l'ala, la longitud de la cua i el pes. Pel que fa a l'edat, els xoriguers de menys d'un any de vida s'ha vist que presenten mesures inferiors a les dels adults, especialment en els

	Sexe/edat	Mitjana	Màxim	Mínim	Desv. est	N	Bibliografia
Ala	♂ jove	236	242	231	5,52	5	240
	♂ adult	244,6	263	235	5,42	10	245
	♀ jove	252,8	264	240	7,66	10	249
	♀ adulta	253,5	258	248	3,51	6	256
Cua	♂ jove	159,8	166	151	6,18	5	157
	♂ adult	168,9	181	160	6,80	10	163
	♀ jove	172,8	178	163	5,02	9	165
	♀ adulta	173,0	177	164	5,34	5	171
Pes	♂ jove	179,1	194,2	163,5	11,11	5	-
	♂ adult	190,9	213,4	164,4	16,74	9	-
	♀ jove	216,8	233,1	187,3	14,92	7	-
	♀ adulta	217,9	230	207,5	9,17	5	-

Taula 1. Dades biomètriques dels xoriguers comuns capturats i mesurats durant aquest estudi. Es mostren les mesures d'ala (mm), cua (mm) i pes (g), amb les seves mitjanes, valors extrems, desviació estàndard i nombre d'individus mesurats en cada cas. Les dades de bibliografia (Baker, 1993) són en mitjana.

mascles. Pel que fa al sexe, com ja és sabut, existeix un dimorfisme molt clar, i les femelles són molt més grans que els mascles. Les femelles tenen les ales i la cua aproximadament un 5% més llargues que els mascles, però aquesta diferència s'accentua si considerem el pes, perquè les femelles arriben a pesar un 15% més que els seus companys. En les dades que es presenten aquí la variabilitat de les mesures (les diferències entre individus) és alta, cosa que pot explicar-se per la coe-

xistència de xoriguers procedents de poblacions diferents (i amb mides diferents) a la mateixa zona, la qual cosa no seria estranya tenint en compte que una part de xoriguers possiblement siguin migradors i una altra sedentaris. En aquesta línia, és interessant comentar que un mascle va presentar valors de longitud d'ala i cua superiors als de la majoria de femelles. Podria tractar-se, doncs, d'un individu procedent d'alguna població molt allunyada, per exemple del nord d'Europa, on els individus d'una mateixa espècie tendeixen a presentar mides més grans que al sud.

Consideracions sobre comportament

És interessant el comportament aparentment territorial observat en alguns d'aquests xoriguers, en interaccions amb aligots comuns (*Buteo buteo*) dins la seva zona d'activitat. En detectar la presència d'un aligot, competidor directe pels petits rosegadors (talpons, ratinyols, musaranyes), els xoriguers l'atacaven fent volades i picats per sobre seu, fins que aconseguïen foragitar-lo de la seva zona. Aquestes accions s'han observat sempre només en individus mascles. No obstant això, aquest comportament agressiu envers els aligots, no s'ha observat

cap interacció negativa entre xoriguers. S'han observat els membres de la parella reproductora de Fornells aturant-se ben a prop en el mateix arbre just abans de fer-se fosc, i més d'un dia, de manera que sembla que els vincles es conserven fora de l'època de cria. També s'ha observat la manca d'interacció negativa entre xoriguers que no són de la mateixa parella, en els casos de dues femelles aturades ben a prop, en arbres situats a menys de deu metres, sense que fessin cap intent de foragitar-se.

Josep Rost

Conclusions

La plana de la Selva és una àrea important a l'hivern per al xoriguer comú, atès que s'ha comprovat que conté sectors on la densitat d'aquests rapinyaires és elevada. També s'ha comprovat que és una zona d'acollida de xoriguers en dispersió des d'altres llocs, per la qual cosa es pot dir que es tracta d'una àrea molt interessant per a aquesta espècie. Cal, per tant, conservar aquesta zona per evitar que es destrueixi l'hàbitat d'aquest petit falcó, la plana agrícola, els espais oberts, com succeeix en moltes zones de les terres catalanes sota l'asfalt i el formigó, sovint amb l'excusa d'un progrés mal entès. I cal, també, continuar amb l'estudi i el seguiment d'aquest bonic rapinyaire per intentar aclarir els interrogants que encara existeixen sobre alguns aspectes del seu cicle biològic.

Agraïments

Vull agrair la col·laboració de tota aquella gent que m'ha acompanyat en alguna de les sortides per marcar xoriguers: Josep M. Bas, Jordi Burch, David Estany, Carles Feo, Miguel Ángel Fuentes, Carles Pibernat, Josep Rost Gusó, Hubert Mas, Albert Ruhí, Xevi Serra, Roger Taberner, Joan Ventura i Quim Vilagran. També a en Francesc Carbonell i a l'Enric Fàbregas per la informació sobre recuperacions de xoriguers, i a en Raül Aymí de l'ICO per aquest mateix aspecte i per l'assessorament i tramitació dels permisos, i a la junta de l'ICO per a la concessió del permís per fer marcatges amb anelles de lectura a distància.

Bibliografia

- Baker, K. (1993) *Identification Guide to European Non-Passerines: BTO Guide 24*. British Trust for Ornithology, Thetford.
- BirdLife International (2004) *Birds in Europe: Population Estimates, Trends and Conservation Status*. Cambridge, UK. BirdLife International (BirdLife International Conservation Series núm. 12)
- Estrada, J., Pedrocchi, V., Brotons, L. i Herrando, S. (eds.) (2004) *Atlas dels ocells nidificants de Catalunya 1999-2002*. Barcelona. Institut Català d'Ornitologia (ICO) / Lynx Edicions.
- ICO (2007) Servidor d'Informació Ornitològica de Catalunya. <http://www.sioc.cat>
- Folch, R. (ed.) (1988) *Natura, ús o abús? Llibre blanc de la Gestió de la Natura als Països Catalans*. Barcelona. Editorial Barcino.

JOSEP ROST

josep.rost@udg.edu

T'apropem
a la
natura

Baïmes, 71 08007 Barcelona
Tel: 93 418 55 11
Fax: 93 418 81 17
www.weboryx.com
E-mail: oryx@weboryx.com

Oryx
la botiga de l'amant de la natura

A partir del nostre 10è aniversari volem ajudar a fer realitat projectes desenvolupats per joves menors de 35 anys amb 10.000 Euros
Consulta la nostra web
www.weboryx.com

BALANÇ ANUAL D'ANELLMENTS

Resultats del balanç d'anellament de l'any 2007

Durant l'any 2007 l'ICO va anellar més de 85.000 ocells; aquesta xifra juntament amb el total acumulat des de l'any 1975 supera el milió d'ocells marcats a Catalunya.

L'any 2006 l'ICO va sobrepassar la xifra d'un milió d'ocells anellats a Catalunya des de l'any 1975 (Figura 1). L'any 2007 novament s'ha assolit un nou rècord amb més de 85.000 anellaments i un total de 17.434 controls que s'afegeixen a la base de dades. Aquest augment progressiu d'ocells marcats és conseqüència d'un increment constant en el nombre d'anelladors arreu de Catalunya i a l'establiment de campanyes estandaritzades, tant de migració per a l'estudi dels ocells en pas, com per al seguiment de les tendències poblacionals dels ocells reproductors o hivernants.

Cal destacar que la gran majoria dels anelladors van lliurar les seves dades informatitzades i en el termini estipulat de manera que a final de gener ja havien arribat al voltant del 80% dels balanços. En aquest sentit les dades gestionades a través del programa NouBio han estat un aspecte clau per incorporar tota la informació al banc de dades de l'OCA. Malauradament rebem encara un petit nombre de balanços en altres formats i dels quals la gestió posterior suposa una feina important abans que es puguin abocar totes les dades a l'arxiu d'anellaments de l'ICO. De l'exercici de 2007 s'han rebut un total de 105 balanços dels quals, 5 encara no s'han pogut incorporar a la base de dades i no apareixen encara al sumatori final d'aquest any (Taula 1).

Les espècies més anellades durant l'any 2007 han estat el tallarol de casquet (8.323), el pit-roig (7.259), la boscarla de canyar (6.899) i el mosquiter comú (6.235) (Taula 2). Pel que fa a rareses s'han anellat les següents: cuereta citrina, tallarol xerraire, mosquiter de doble ratlla, papamosques menut, papamosques de collar, pinsà carminat i repicatalons petit.

Repicatalons petit anellat a Mataró el 24 d'octubre de 2007.

Comentaris per espècies

Durant l'any 2007 s'han anellat per tercera vegada els polls de flamencs del delta de l'Ebre després dels anellats els anys 2004 i 2006 a iniciativa del PNDE i sota mesures estrictes de control. Es tracta d'una iniciativa insòlita a Catalunya que aplega multitud de voluntaris i col·laboradors del parc amb la finalitat d'anellar uns 400 exs. per temporada.

El nombre d'anellaments de limícoles ha estat baix durant 2007 per manca de cap grup de treball que es dediqui a aquestes espècies i només la xivitona s'ha anellat en quantitats superiors als 50 indivi-

us. Al delta de l'Ebre s'han anellat les espècies de gavines habituals, gavina corsa, gavià fosc i gavià argentat, la majoria d'elles tant amb anelles metàl·liques com amb anelles de PVC de lectura a distància que han generat moltes dades sobre la dispersió postnupcial. No s'han anellat les colònies de xatrac ni de gavina bec-fina a causa del baix èxit reproductor o per situar les seves colònies en àrees de difícil accés.

Pel que fa als rapinyaires esmentar el projecte de reintroducció de voltor negre amb l'alliberament de dos exemplars que suposen els primers anellaments a Catalunya. D'entre els rapinyaires nocturns, subratllar els 278 anellaments del xot, xifra lleugerament inferior a l'any anterior però encara amb valors alts. Aquesta espècie compta amb seguiments específics en alguns indrets, especialment de parelles reproductores en caixes-niu.

L'any 2007 ha estat rècord en el nombre de blauets anellats amb 683 exs. (màxim anterior el 2004 amb 612). Pel que fa a l'oreneta vulgar, espècie capturada massivament en dormidors comuns, l'any 2007

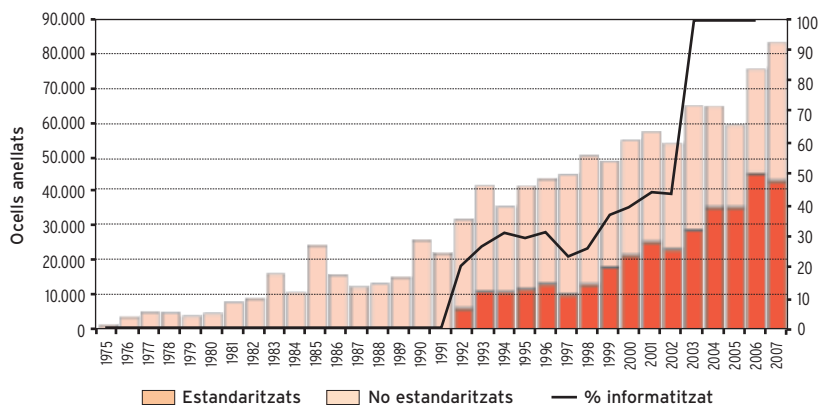

Figura 1. Evolució del nombre d'anellaments de l'ICO des de 1975 fins a 2007.

NOM	2007	NOM	2007	NOM	2007	NOM	2007
Abella Ciuraneta, Joan Carles	165	Cama Torrell, Albert	2	Garcia Petit, Jordi	2	Parés Casanova, Pere-Miquel	134
Afonso Jordana, Ivan	1	Camprodon Subirachs, Jordi	34	García Boix, Suni	322	Pedro Font, Albert	12
Alonso Jardí, Antonio	169	Canal Arau, Alexandre	36	Gargallo Oliva, Gabriel	27	Pérez López, Marc	213
Alvarez Cros, Carlos	102	CR Canal Vell	41	Gasulla Carbó, Agustí	47	Pérez Petrus, Òscar	278
Andino Pol, Héctor	914	Castelló Masip, Joan	6.616	Gay Pons, Lluís	326	Pibernat Viñets, Carles	1.278
Antó Juan, Joan B.	504	CR PNAE	185	Gil Velasco, Marcel	335	Pomarol, Manel / CR Torreferussa	1.875
Anton Recasens, Marc	104	Cerdeira Ribot, Jordi	155	Giralt Jonama, David	27	Puig Rovira, Josep M ^a	88
Aymerich Isern, Joan	1.662	Clarabuch Vicent, Oriol	620	Grup de Natura STERNA	6	Pujol Vilaseca, Joan	201
Aymí Cubells, Raül	482	Conde González, Alejandro	310	Grup de Natura PARUS	5.579	Raspall Campabadal, Alfons	72
Badosa Malagelada, Enric	132	Copete Peralta, José Luis	9	Guallar Rivero, Santi	225	Ribes Vidal, Eladi	104
Baltà Josa, Oriol	232	Cotín Martínez, Javier	131	Gustamante Sánchez, Lluís	1	Rost Bagudanch, Josep	397
Barriocanal Lozano, Carles	162	Cumplido Vila, Josep Maria	125	Gutiérrez Benítez, Ricard	12	Sales Asensio, Sergi	3.407
Bermejo Cabezas, Jordi	743	Dalmau Ausàs, Jordi	276	Ibañez Vargas, Javier	232	Salmerón Anoro, Antonio	144
Bernal Guerrero, Juan	9.527	Universitat de Girona	1.320	Jensen Marcet, Cristian	724	Sanmartí Blanch, Roger	673
Bertolero Badenes, Albert	1.773	De Jesus Pinho, Gabriel	555	Jiménez Llobera, Xavi	5	Sargatal Vicens, Jordi	32
Bigas Campas, David	11.097	Domingo de Pedro, Marius	4	Julien Vila, Abel	14	Sebé Pedrós, Arnau	41
Boix Moradell, Miquel	21	Durany Brunet, Eduard	16	Larruy Brusi, Xavi	2.218	Solans Oste, Jordi	7
Bonan Barfull, Arnau	225	Fàbregas Ruano, Enric	664	Latre Cortina, Ferran	47	Solans Domènech, Maite	188
Bonilla López, Manel	313	Feliu Bruguera, Jordi	8.169	Llebaria Vivar, Carles	367	Solé Herce, Jaume	2
Bosch Mestre, Marc	100	Feo Quer, Carles	791	Llobet Marimon, Marc	470	Trabalon Carricondo, Fran	28
Bota Cabau, Gerard	5.190	Framis Sarria, Hugo	70	López Sanz, Ferran	2	Vaca Agustí, Albert	6
Broggi Obiols, Juli	63	Fuentes Rosúa, Miguel Angel	991	López Vidal, Rafa	189	Ventura Linares, Joan	1.010
Burgas Riera, Daniel	340	Gálvez Martínez, Marc	11	Martínez Maldonado, Jose Manuel	399	Vidal Nogué, Joan	89
Caballé Brull, Lali	70	García González, Ernest	275	Mateo Soria, Rafael	133	Vila Perdiguero, Pere	177
Calderón Álvarez, Raül	1.415	García García, Josep	90	Olivé Vázquez, Marc	7.049	Vilagrán Casanovas, Joaquim	126
						TOTAL	86.342

Taula 1. Nombre d'anellaments per anelladors o grups d'anellament de l'ICO rebuts l'any 2007.

ha estat relativament poc anellada amb poc més de 3000 exs. si ho comparem amb les gairebé 10.000 anellades el 2004.

Entre els passeriformes cal destacar els valors molt alts del tallarol de casquet i també del pit-roig els quals suposen un increment de 2000 anellaments més que en els anys precedents.

En el cas del rossinyol bord, una espècie amb marcades fluctuacions interanuals, els anellaments de 2007 suposen una recuperació important dels efectius poblacionals després d'uns anys de davallada contínua.

Per segon any consecutiu es manté una xifra molt alta en el nombre de mastegatxes anellats. Aquest fet cal atribuir-lo a l'establiment de noves estacions d'anellament on l'espècie es concentra en quantitats extraordinàriament altes com és el cas de l'illa de Buda al Baix Ebre que apleguen al voltant del 80% de tots els anellaments realitzats a Catalunya. Un cas similar és el del tord comú, també capturat en xifres

molt altes ja que l'illa de Buda és una zona d'aturada obligada durant la migració i on s'hi concentren molts individus.

Finalment ha estat un any força bo pel que fa al nombre de repicalons anellats, tant per la seva abundància com per la dedicació de diversos grups d'anelladors que trampegen regularment dormidors hivernals.

Recuperacions i lectures d'anelles de PVC

L'any 2007 es van tramitar 861 recuperacions a través de l'OEM. D'altra banda es van respondre les consultes de lectures d'anelles de PVC anellades per l'ICO i/o anellades per altres grups i observades a Catalunya. En aquest sentit cal destacar el gran augment de lectures propiciades pel seguiment rutinari d'ornitòlegs especialitzats en aquàtiques i particularment en làrids.

Durant l'any 2007 s'ha fet un esforç important en la informatització de les lec-

ESPECIE	Anellaments 2007
<i>Sylvia atricapilla</i>	8.323
<i>Erithacus rubecula</i>	7.259
<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	6.899
<i>Phylloscopus collybita</i>	6.235
<i>Emberiza schoeniclus</i>	5.111
<i>Cettia cetti</i>	3.254
<i>Hirundo rustica</i>	3.260
<i>Phylloscopus trochilus</i>	2.880
<i>Parus caeruleus</i>	2.558
<i>Ficedula hypoleuca</i>	2.313

Taula 2. Espècies més anellades durant l'any 2007.

tures d'anelles de PVC, especialment de gavines amb un total de més de 22.000 registres, dels quals més de 15.000 són de gavià argentat, 3.700 són de gavina corsa i la resta de gavià fosc, gavina cap-negra i bec-fina.

ACTIVITATS DE L'ICO

I Jornada SOCC a can Jordà, Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa

El passat 25 d'octubre es va celebrar la I Jornada SOCC, organitzada per l'ICO i el Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa a can Jordà amb l'assistència de 57 persones. La jornada va discórrer en un ambient distès i va permetre que els assistents ampliessin la seva formació en relació al SOCC i compartissin les seves experiències en el projecte.

La jornada es va iniciar al matí amb unes paraules de benvinguda de l'Emili Bassols, biòleg del Parc Natural, i amb una interessant xerrada que il·lustrava l'interès dels gestors en programes de seguiment de biodiversitat com el SOCC. Posteriorment, Sergi Herrando prengué la paraula per donar una àmplia visió dels objectius del projecte i les seves aplicacions, entre les quals es podria citar la categorització de l'estat d'amenaça de les espècies o la síntesi de l'estat dels hàbitats a partir del caràcter bioindicador dels ocells. La jornada va continuar amb una xerrada de Marc Anton que va repassar la metodologia, fent èmfasi en qüestions que generen dubtes a l'hora de fer el cens, com ara l'estima de distàncies en el SOCC ampliat o la distinció entre individus migrants i reproductors en temporada de nidificació.

Posteriorment, els participants es van distribuir en grups que, de manera itinerant, van anar desfilant per 4 tallers ubicats a les instal·lacions i rodalies de can Jordà. Gabriel Gargallo va oferir una aproximació a la identificació dels tallarols pel cant i va deixar clar que el tallarol de casquet té dues estrofes ben diferents en el seu cant. Joan Estrada va mostrar com els alàudids sovint s'han d'identificar per diversos factors alhora (aspecte visual, cant, comportament i hàbitat). Raül Aymí va il·lustrar una àmplia gama de reclams hivernals d'espècies sovint mal conegudes, entre les quals en destacaven algunes àmpliament distribuïdes a Catalunya durant els mesos freds però de difícil detecció com poden ser el tord alaró, la verderola o el durbec. Combinat amb els tallers d'identificació, els assistents

Isabel Pujol

van participar en un joc d'estima de bandes que simulava un SOCC ampliat. El joc consistia en realitzar un agradable passeig en el qual s'havien de trobar 9 làmines d'ocells, identificar-les, indicar a quina banda es trobaven (entre 0 i 25 m del camí, entre 25 i 100 m o a més de 100 m) i, a més, ajustar al màxim la distància exacta.

A la tarda, després de dinar, es va realitzar un concurs amb un resultat tan ajustat que va necessitar d'un desempat extra per determinar el guanyador que va ser Ruth Garcia Ràfols, col·laboradora del projecte al Bages. Després del concurs es van donar els premis del joc d'estima de distàncies, el primer dels quals el va obtenir Joan Aymerich, voluntari del SOCC a Osona, que va encertar totes les espècies, 7 de les 9 bandes i es va acostar molt a l'estima exacta de la distància a la que es trobaven les làmines.

Posteriorment va arribar l'hora dels col·laboradors. Joan Naspleda, col·laborador a la Garrotxa va fer un repàs dels itineraris SOCC que es realitzen a la Garrotxa des d'un interessant punt de vista ecològic que posava de manifest les varia-

cions de diversitat d'ocells entre estiu i hivern. A continuació, Josep Palet ens va conduir a través del SOCC que realitza a la serra del Montsant, tot resseguint els seus canals, els aromes, els sons i la fauna. Finalment, i per tancar la jornada, Lluís Brotons ens va explicar com els mapes fets a partir del SOCC poden servir per veure on estan augmentant i/o disminuint les poblacions d'una espècie.

La jornada va concloure a les 19:30 amb una hora i quart de retard sobre l'horari previst. Tot i això el regust que va deixar en els participants va ser força bo i en la valoració posterior que n'han fet li han donat un 8,5. Pensem que aquest tipus de jornades permeten una aproximació entre organització i participants i donen un impuls important al projecte qualitativament i quantitativament. Per aquest motiu no volem que la iniciativa s'aturi i ens plantejem fer-ne noves edicions amb caràcter bianual i de manera itinerant al llarg de la geografia del nostre país per seguir compartint i fent créixer el SOCC.

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES

Crònica Ornitològica Març – Maig 2008

Becadells grossos a l'Empordà, xatrac de bec groc als deltes de l'Ebre i Llobregat o limícoles rars a Lleida, amb escurafascons de becfi i corredors van ser alguns dels ocells més interessants de la primavera 2008 que als seus inicis també va registrar dues rareses extremes al país: un passerell golanegre i un repicatalons rústic.

Març

L'oca riallera grossa *Anser albifrons* present mesos anteriors al delta del Llobregat es va veure durant tot el mes. Al delta de l'Ebre hi havia una oca de collar a primers de mes que es va veure fins el dia 28. Als aiguamolls de l'Empordà, hi restava un ànec glacial que va ser vist fins el dia 24 i el mascle híbrid de xarxet comú i de Carolina *Anas crecca x carolinensis* trobat durant l'hivern va restar a la zona fins a finals de mes. Al delta de l'Ebre el martinnet de la Tancada, presumible híbrid entre *gularis* i *garzetta* va ser vist i fotografiat el dia 2. Malgrat els anys transcorreguts des que es va veure per primer cop, continua presentant parts blanques al plomatge gris i cendra predominant. El grup de corriols pit-roig *Charadrius morinellus* que va hivernar a prop d'Alfés, al Segrià, va ser vist el dia 1 (cinc exemplars) i fins a finals de mes, quan en quedaven tres. De limícoles rars només es va trobar un territ pectoral *Calidris melanotos* el dia 25 a la maresma de les Filipines, delta del Llobregat. Els dies 1 i 2 hi havia un gavià argentat *Larus argentatus* a Manlleu, Osona. Un altre es va veure al port de Barcelona el dia 4. Dos més van aparèixer a Pedret i Marzà, Alt Empordà, el dia 12. Igual que altres hiverns, la gavina riallera americana *Atze Larus atricilla*, que va hivernar a Blanes, va ser vista per darrer cop aquesta temporada el dia 14 al port d'Arenys de Mar, quan ja tenia el plomatge gairebé nupcial. Amb la primavera, les citacions de gavià caspi *Larus cachinnans* van augmentar, si bé de forma moderada respecte d'anys anteriors: el dia 4 n'hi va haver un al port de Barcelona, mentre que dos dies abans se n'ha-

Becadell gros
Gallinago media

via fotografiat un al pantà de Riudecanyes, Baix Camp, entre un grup de 40.000 gavines capnegres. Per últim, el dia 23 es va detectar un altre primer hivern a l'abocador de Solius, Baix Empordà. El retorn cap al nord d'ocells hivernants va deixar un mosquiter comú siberià *Phylloscopus collybita tristis*, anellat el dia 2 a la maresma de les Filipines, on va ser recapturat just l'endemà. Durant el mes es van obtenir 5 citacions de mosquiter ibèric *Phylloscopus ibericus* amb 2 exemplars anellats al delta del Llobregat els dies 14 i 28, un exemplar observat a Osona el dia 21, un altre a Martorelles el dia 31 i un altre anellat al delta de l'Ebre el dia 25. Però potser una de les citacions més interessants del mes va ser la d'un passerell golanegre *Carduelis (flammea) cabaret* anellat a l'embassament de Sant Ponç, Solsonès, el dia 11 i que va ser recapturat al mateix lloc diverses vegades fins al dia 1 d'abril, esdevenint el 2n *cabaret* de l'Estat. També d'interès va ser el primer repicatalons

rústic *Emberiza rustica* per a Catalunya, anellat a l'illa de Buda el dia 18.

Abril

L'oca riallera grossa del Llobregat es va veure almenys fins el dia 9. El mascle híbrid de xarxet de l'Empordà va restar a la zona fins el dia 9. El dia 26 enmig d'una maratón ornitològica, van ser vistos dos xarxets marbrencs *Marmaronetta angustirostris* a l'illa de Buda, Montsià. Durant l'abril, el martinnet de la Tancada es va veure de forma irregular, per exemple el dia 6. També al delta hi havia un ibis sagrat *Threskiornis aethiopicus* el dia 14. Tal com és habitual cada any entre finals de març i primers dies d'abril, van passar dos exemplars d'arpella pàl·lida russa *Circus macrourus* sobre l'Empordà: un mascle de 3r any i una femella a l'estanyol, PN Aiguamolls de l'Empordà el dia 2. El dia 28 hi havia un esparver d'espattes negres *Elanus caeruleus* als aiguamolls de l'Empordà. A partir del dia 5 i, sobretot a finals de mes, hi va haver una veritable invasió de falcó cama-roig *Falco vespertinus*, especialment a l'Empordà (32 exemplars en 17 observacions) però per tot el territori en general: dos exemplars al delta de l'Ebre els dies 26 i 28 entre d'altres. Tant a Mataró, Maresme, el dia 15 com al delta de l'Ebre el dia 26 es va veure una guatlla maresa *Crex crex*. Només quan l'ocell ja havia marxat, a causa de problemes de conservació de la fauna a la zona, es va saber que un corredor *Cursorius cursor* adult havia visitat les estepes del sud de Lleida el dia 22, quan va ser fotografiat en un indret on també hi havia sis corriols pit-rojos. Un altre limícola rar, si bé més

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES

regular, va ser el **territ becadell** *Limicola falcinellus* vist al Goleró, delta de l'Ebre, el dia 14. Un **territ pectoral** va ser vist a l'Alfacada, delta de l'Ebre, els dies 25 i 26. Una altra *especialitat* quant a rareses de l'Empordà, el **becadell gros** *Gallinago media* va deixar cinc exemplars al llarg del mes als Aiguamolls: un primer exemplar vist els dies 7 i 8, un segon el dia 27 i tres més el dia 30; aquests darrers oferint bones observacions a la zona del Matà. No tan rar a la costa sud però excepcional a l'interior va ser l'observació d'un **escura-flascons becfi** *Phalaropus lobatus* entre els dies 11 i 15. El dia 12 es va veure un **gavià argentat** a Solius, Baix Empordà, i el dia 5 es va veure un **somorgollaire** *Uria aalge* en pas per la punta d'es Plom, Begur. Quant als passeriformes, el dia 2 es va observar una **cuereta citrina** *Motacilla citreola* als aiguamolls. El dia 26 encara hi havia 1 exemplar de **piula grossa** *Anthus richardi* al delta de l'Ebre. El dia 25 hi havia un mascle en plomatge d'estiu de **papamosques de collar** *Ficedula albicollis* al Besòs, a Sant Adrià, i un altre exemplar d'aquesta espècie es va veure a la punta de cap de Creus el dia 27. El dia 30 es van anellar dos **papamosques gris balears** *Muscicapa striata balearica*, un a Canal Vell al delta de l'Ebre i un altre al delta del Llobregat. El dia 24 encara més sorprenent va ser l'anellament als aiguamolls de l'Empordà d'un exemplar de **tallarol de garri-ga** de la subespècie *albiatriata*. El dia 13 un exemplar de la subespècie *moltoni* va ser vist al riu Francolí a Tarragona, i el dia 30 un altre exemplar va ser anellat al delta de l'Ebre. El pas de **piula gola-roja** *Anthus cervinus* va produir com a dades rellevants fins a 20 citacions i 10 exemplars junts a l'Empordà durant l'abril, a partir del dia 9 i entre set i deu al delta de l'Ebre des del dia 26 fins a finals de mes. Els dies 5 i 16 es van anellar dues **bos-carles d'aigua** *Acrocephalus paludicola* al delta de l'Ebre i els dies 18 i 22 es van veure 2 i 4 exemplars als aiguamolls de l'Empordà, i més endavant, el dia 25, una altra al delta de l'Ebre. El pas de **mosqueters ibèrics** va continuar durant tot el mes amb 1 exemplar al delta del Llobregat els dies 3 i 4, 2 exemplars més al mateix indret

Rafael Armada

anellats els dies 6 i 9, un exemplar anellat als aiguamolls de l'Empordà el dia 7 i 3 exemplars al riu Besòs el dia 10. El dia 23 encara es van veure 2 exemplars a aquest darrer indret.

Maig

El **martinet** de la Tancada es va deixar veure de forma intermitent també el maig, amb citacions a primers i finals de mes. La dada interessant és que de forma simultània va aparèixer un ocell molt semblant a Barcelona ciutat: la darrera desena de maig freqüentava el zoo i el Parc Diagonal Mar on va ser vist entre els dies 27 i 29. Al delta de l'Ebre, en un any de gran abundància de **flamencs roses** *Phoenicopus roseus*, hi van aparèixer **tres flamencs nans** *Pminor*: un va ser vist el dia 1 a la punta de la Banya i aquest ocell es va aparellar (sense tenir-hi constància de cap intent de cria) amb un flamenc comú amb anelles de pvc, fet que va permetre individualitzar-lo i constatar aquesta relació de veïnatge. Encara més, la setmana del 19 al 22 també es va observar una parella de **flamencs nans** sense anellar a la mateixa punta de la Banya, a la colònia de flamenc rosa, sense que es pogués constatar si estaven covant. La invasió de **falcons cama-roig** va arribar al seu zenit aquest mes, amb citacions gairebé diàries fins el dia 24 a l'Empordà amb un màxim de 44 exs. junts el dia 6 a Delfià. Cinc es van veure al delta de l'Ebre al llarg del mes. Prop de 100 exemplars més van ser albirats durant el mes a les comarques

de Lleida (amb 20 a Utxesa el dia 30 o 29 prop Tàrraga el dia 28 o 15 a Alfés el dia 25) i la mateixa quantitat a la de Barcelona en un any amb una quantitat de citacions sense precedents. A l'altre extrem del país, a l'Empordà, es va trobar un **territ pectoral** als aiguamolls entre els dies 1 i 4 i dos junts a Torroella de Montgrí, Baix Empordà, el dia 18. Al delta de l'Ebre es va veure un **territ becadell** (el mateix de l'abril?) al Goleró el dia 2 i almenys fins el dia 16. La temporada de **becadells grossos** va continuar a l'Empordà i cinc de les set citacions peninsulars del mes de maig van ser d'aquesta zona: el dia 1 n'hi havia quatre junts a la zona del Matà, que van anar minvant en nombre fins desaparèixer el dia 4. A prop, als estanys de Palau, Aiguamolls, es va anellar un ocell el dia 13. i els dies 11 i 12 se'n va observar un exemplar a Campllong, Gironès. Amb el maig va començar la temporada de **xatrac de bec groc**. El dia 23 un ocell híbrid de **xatrac beclarg** *Sterna sandvicensis* i algun de bec groc es va veure covant en una colònia del delta de l'Ebre. A diferència dels ocells vistos fins llavors, aquest presentava el bec majoritàriament negre amb zones grogues, fet que, juntament amb l'anella metàl·lica a la pota esquerra, permetia individualitzar-lo bé de la resta. Encara un altre ocell adult, amb anella de PVC groc i que havia criat a València altres anys i també al delta de l'Ebre, va ser vist prop l'anterior entre els dies 19 i 22, però no va criar al delta perquè el dia 30 ja estava a ca l'Arana, delta del Llo-

bregat, i acabaria dies més tard a la costa mediterrània francesa. No va ser el darrer xatrac 'de bec groc'; un altre de bec totalment groc i carpó blanc es va localitzar al Llobregat entre els dies 16 i 23. El pas de **piula gola-roja** a l'Empordà va anar minvant cap a mitjans de mes (darrera data dia 14) però es van registrar màxims de fins a 30 exemplars junts als Aiguamolls el dia 5. Tampoc no va ser un mal mes per a les **bosquetes icterines** *Hippolais icterina*, de

les quals es van registrar 13 exemplars a l'Empordà entre els dies 3 i 23, per cinc a l'Ebre també fins el dia 23 amb altres dades aïllades a part. El dia 11 es va anellar un **papamosques gris balear** *Muscicapa striata balearica* i el dia 29 un **tallarol de garriga** de la subespècie *moltoni* al delta del Llobregat. De passeriformes rars el maig va portar un mascle de **cuereta groga balcànica** *Motacilla flava feldegg* al Remolar, delta del Llobregat, el dia 3, un **papamosques**

de collar anellat al mateix lloc el dia 7 i un **sit capnegre** mascle *Emberiza melanocephala* al Besòs, a Montcada i Reixac, el dia 20. A Girona, a Sobrestany, hi va restar la **cornella emmantellada** *Corvus[corone] cornix* que hi ha a la zona entre el dia 21 i finals de mes. I el dia 31 es va observar un **pinsà trompeter** *Bucanetes githagineus* a Monistrol de Montserrat al Bages.

RICARD GUTIÉRREZ
gutarb@hotmail.com

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES

Noves espècies anellades a Catalunya

Passerell golanegre *Carduelis flammea cabaret*

El passat 11 de març es va capturar a Sant Ponç, Clariana de Cardener (Solsonès) un exemplar de passerell golanegre. L'ocell es va capturar en una menjadora trampa amb sis entrades i en el moment de la captura hi havia també un grupet de lluers. L'ocell es va datar i sexar com a femella jove (5), d'acord amb la guia de l'Svensson i es va alliberar en bon estat. Posteriorment es va recapturar els dies 13, 18, 19, 22 i 27 de març, sempre a la mateixa trampa i normalment acompanyat d'altres fringíl·lids com lluers, verdums i gafarrons. **JOSEP CABRERA**

Dades d'anellament Pes: 10,7 gr
Anella: N558634 Edat: 5
Ala: 73 mm Sexe: femella

Josep Cabrera

Repicatalons rústic *Emberiza rustica*

El passat 18 de març es va capturar a l'illa de Buda, Sant Jaume d'Enveja (Baix Ebre) un exemplar de repicatalons rústic. L'ocell es va capturar en el marc de les campanyes de seguiment de la migració que duu a terme el PN del delta de l'Ebre. Es tracta de la primera citació per a Catalunya. Als Països Catalans es coneix d'una citació a l'albufera de València l'octubre de 1992. **DAVID BIGAS**

Observadors: David Bigas, Adjutori Cunill i Jordi Feliu

Dades d'anellament Tras: 18,73 mm
Anella: P 103231 Bec (crani): 13,26 mm
Ala: 74 mm Cua: 55,5 mm
P3: 57 mm Edat: 5
Pes: 16,9 gr Sexe: femella

Cristian Jensen

ORYX esponsoritza la secció novetats bibliogràfiques

NOVETATS BIBLIOGRÀFIQUES

Huntley, B, Green, R.E., Collingham, Y.C. & Willis, S.G. 2007

A Climatic Atlas of European Breeding Birds

Durham University, RSPB & Lynx Edicions, Barcelona, 521 pp.

El canvi climàtic representa segurament un dels fenòmens més destacats que afectarà els ocells durant les properes dècades. Aquest nou atlas modelitza la distribució dels ocells a Europa a final del segle XXI sobre la base dels factors climàtics que condicionen actualment les seves distribucions.

Aquest és un atlas ben particular que es fonamenta en les dades de l'*EBCC Atlas of European Breeding Birds*, publicat l'any 1997, i en un profund treball estadístic. Cada espècie té un rang de condicions climàtiques dins del qual pot nidificar. Els autors d'aquest llibre han analitzat aquests rangs climàtics a partir de les dades de l'esmentat atlas i del clima que feia a les darreres dècades del segle XX. Fet això, s'han aplicat aquests models als escenaris climàtics esperats a finals de segle XXI per determinar les distribucions potencials futures associades al canvi climàtic.

Tot aquest procés es resumeix en forma de mapes. Així, cadascuna de les 431 espècies analitzades conté: 1) el mapa publicat a l'*EBCC Atlas of European Breeding Birds* (dades actuals de camp); 2) una modelització de la distribució actual a partir del clima que ara tenim; i 3) la distribució potencial de l'espècie al final del segle XXI a partir dels models climàtics que es preveuen per aquell moment.

Quan els condicionants climàtics resulten bons predictors de les distribucions actuals, el mapa que mostra les dades de camp i el resultat del model predictiu són força similars. Per contra, quan a més del clima hi ha altres factors que prenen protagonisme, aquests dos mapes sovint difereixen entre ells. La tallareta balear/sarda *Sylvia sarda/balearica* pot ser un bon exem-

ple d'aquest darrer cas. El clima de les illes Mediterrànies on es troben aquests ocells no és gaire diferent del de diverses àrees costaneres de les penínsules Ibèrica i Italiana; per aquest motiu, el model climàtic actual preveu que l'espècie és present, entre d'altres zones, a Catalunya. Amb aquest exemple es posa de manifest una primera limitació important de l'atlas: a més del clima, hi ha altres factors que condicionen les distribucions, molt particularment, la història biogeogràfica de les espècies. Hi ha espècies que viuen confinades en illes; altres que es troben en zones boreals, però no a les muntanyes alpines de característiques climàtiques similars; altres que es poden veure condicionades per les seves rutes migratòries, etc. Malgrat això, per a la gran majoria de les espècies els factors climàtics representen el principal conjunt de variables que afecta la seva distribució a escala europea i ambdós mapes, el basat en la feina de camp i el modelitzat, són molt similars.

Inferir com serà el futur sempre és una tasca difícil però aquest és sens dubte el principal objectiu d'aquest atlas i, malgrat les limitacions, la seva gran aportació. Tots els experts assenyalen que s'està produint un canvi en els règims de precipitació i temperatura a escala planetària i que, lluny d'aturar-se, aquests processos continuaran durant aquest segle. Altres possibles canvis ambientals, com les modificacions en els usos del sòl, en el règim d'explotació dels recursos naturals o en el grau de protecció dels espais naturals no són l'objecte d'estudi d'aquest atlas. A l'interpretar aquests escenaris de futur cal, per tant, tenir-ho en compte. D'altra banda, cal tenir presents les restringides capacitats que tenen els ocells per colonitzar nous territoris. En aquest sentit, el model prediu que en el futur les merles de pit blanc *Turdus torquatus* podrien colonitzar Islàndia però, podran realment fer aquest "salt" i

travessar l'oceà que separa aquesta illa de les poblacions britàniques o escandinaves? Els mateixos autors són plenament conscients d'aquestes limitacions.

Davant d'això, un pot posar en dubte el valor predictiu que ens ofereix aquest treball, però els patrons generals que mostra donen una idea de la magnitud i el sentit del canvi associat al canvi climàtic estimat per a Europa en els propers decennis. En promig, les distribucions de les espècies es desplacen 550 km cap el nord-est del continent, el solapament entre les distribucions actuals i potencials futures és només del 40% i la reducció areal mitjana és d'un 20%. Algunes espècies incrementen les seves distribucions a causa del canvi climàtic, però la majoria entren en regressió o fins i tot s'extingeixen del continent. D'acord amb aquests models a Catalunya desapareixerien bona part de les espècies nidificants d'alta muntanya, com ara la perdiu blanca *Lagopus muta*, la piula dels arbres *Anthus trivialis*, la merla de pit blanc o el reietó *Regulus regulus*, però també d'altres pròpies de climes menys freds, com el mosquiter comú *Phylloscopus collybita* o el tord comú *Turdus philomelos*.

Malgrat les limitacions comentades, el llibre ens posa de manifest la necessitat d'incorporar escenaris climàtics de futur a l'hora de plantejar-nos la conservació a llarg termini de l'avifauna. La conclusió és evident: les estratègies de conservació han d'incorporar aquestes previsions i començar a oblidar perspectives estàtiques. A efectes pràctics això significa sobretot que la conservació no es pot fonamentar exclusivament en la protecció d'àrees relativament petites i isolades, sinó que requereix d'una visió integrada de la protecció del territori que permeti el desplaçament de les poblacions.

OBITUARI

Xavier Ruiz Gabriel (1954 - 2008), impulsor de la recerca ornitològica a Catalunya

El passat 27 d'abril va morir a Barcelona el Dr. Xavier Ruiz, catedràtic de zoologia de la Universitat de Barcelona, expert en la biologia i ecologia d'ocells aquàtics colonials.

Licenciat en ciències biològiques l'any 1977, va obtenir el grau de doctor l'any 1982, amb una tesi dedicada a l'estudi de diversos aspectes de la biologia i l'ecologia de l'esplugabous al delta de l'Ebre, pionera al nostre país pel que fa al coneixement de l'efecte dels contaminants ambientals sobre els ocells. L'any 1985, va obtenir una plaça de professor titular al Departament de Biologia Animal de la Universitat de Barcelona, des d'on va impulsar la formació d'un grup de recerca especialitzat en l'estudi de la biologia i l'ecologia d'aus aquàtiques colonials, principalment ardèides, gavines i xatracs. L'any 2003 va obtenir una càtedra de Zoologia al mateix departament. Des de 1995 dirigia el grup de recerca consolidat *Biologia i ecologia evolutives dels Tetràpodes. Aplicacions a la conservació*, integrat per més de 30 investigadors de diversos camps de la biologia i l'ecologia de vertebrats. Darrerament, va impulsar i coordinar amb entusiasme l'organització del 31^è Congrés de la WaterBird Society a Barcelona, del qual molts de nosaltres vam poder gaudir i que va resultar ser un dels de més alt nivell científic de la història d'aquesta entitat, èxit en bona part atribuïble a la tenacitat i vàlua científica del Dr. Ruiz.

La recerca del Dr. Ruiz se centrà, principalment, en l'estudi de la biologia d'ocells aquàtics colonials, en particular de la seva dieta i de diversos paràmetres eco-fisiològics, així com de la seva utilitat com a descriptors de les xarxes tròfiques i com a bioindicadors en processos de contaminació ambiental. Una de les seves línies de recerca més productives va ser l'estudi de la dinàmica dels contaminants en poblacions de vertebrats.

Entre les seves aportacions més remarcables en aquests sentit cal destacar la integració dels estudis de l'ecologia tròfica amb els de l'ecotoxicologia. Tanmateix, un dels temes que més l'apassionà fou l'estudi de la biologia de la reproducció en aus, aspecte en el qual efectuà també algunes aportacions remarcables i de gran interès científic. Va tenir la sort d'estar estudiant la biologia de la gavina corsa a la colònia del delta de l'Ebre en el moment en que es van establir les vedes de pesca estivals a la plataforma marina, i l'encert de saber aprofitar aquest experiment natural per demostrar per primer cop i de manera inequívoca la gran importància que els descarts de pesca poden tenir per la dinàmica poblacional, la biologia i la conservació de determinades espècies d'ocells marins. En un treball pioner, publicat l'any 1998 a la revista *Ibis*, (Ruiz, X.; González-Solís, J.; Oro, D.; Jover, L. 1998. Body size variation in Audouin's Gulls *Larus audouinii*: a density - dependent effect? *Ibis* 140 (3): 431-438), va demostrar que les diferències morfològiques entre poblacions d'una mateixa espècie poden ser degudes, no pas a diferències genètiques, sinó als condicionants ecològics a que es troben sotmeses.

Fou un gran lluitador, d'una tenacitat notable, que visqué una intensa vida professional. L'animal amb que ell s'identificava era el goril·la d'esquena platejada, el mascle dominant del grup. I és que, efectivament, un dels seus mèrits principals va ser el de crear i mantenir un grup de recerca potent en els àmbits abans al·ludits i despertar vocacions entre joves investigadors. Sens dubte, entre el seus llegats més importants cal destacar els investigadors que formà, així com l'equip de recerca que va constituir, que es pot considerar un dels més importants i pioners dins del seu camp. A més, el seu

llegat científic ha quedat plasmat en més de 100 publicacions i 170 comunicacions a congressos nacionals i internacionals, fruit dels més de 45 projectes de recerca i més de 15 tesis doctorals que va dirigir, que es van desenvolupar tant al nostre país com en altres de més llunyans, com ara el Brasil, Cuba o Pakistan, països tots ells on va ajudar a potenciar la recerca ornitològica i la formació d'investigadors.

Des de l'ICO, hem d'agrair-li la seva participació en repetides ocasions en els cicles de conferències al Museu de Zoologia, oferint-nos sempre visions innovadores amb un estil i exposició impecables. El seu paper en el món ornitològic català s'inscriu dins de la faceta acadèmica i docent, reforçada per la seva gran capacitat de lideratge. Amb el seu traspàs, ha desaparegut una persona de gran humanitat i vàlua científica, mestre de tota una generació d'investigadors dins del camp de l'ornitologia al nostre país.

XAVIER FERRER PARAREDA I SANTI MAÑOSA RIFÉ

Agraïments: Carme Mata, Carola Sanpera, Gustavo Llorente, Lluís Jover, Daniel Oro i Meritxell Genovart per les dades facilitades i ajut a l'hora de redactar aquest text.

AGENDA

CAMPANYES D'ANELLAMENT

Continuen endavant les campanyes de seguiment de la migració postnupcial que van començar el mes d'agost al delta del Llobregat, delta de l'Ebre i Flix. Els interessats en participar poseu-vos en contacte amb l'Oriol Clarabuch al tf. 638 06 66 46

CURSOS DE L'ICO

Podeu fer la preinscripció als cursos a través del formulari que trobareu al nostre web (www.ornitologia.org) o posant-vos en contacte directament amb l'ICO. La data límit de preinscripció per a cada curs està fixada als 8 dies naturals abans del seu inici. El nombre de places és limitat. Podeu consultar el programa a www.ornitologia.org/activitats/cursos.htm

Per a més informació:
Gabriel Gargallo
ornitologia@ornitologia.org
tel. 93 458 78 93

Cursos d'introducció a l'anellament

Dirigit a aquelles persones amb coneixements d'ornitologia que vulguin iniciar o ampliar la seva formació en el món de l'anellament.

Codi curs: A5

Lloc: Can Balasc, Barcelona, Parc de Collserola

Classe teòrica: Estació Biològica de can Balasch (Parc de Collserola, Barcelona).

Dates: 22-23 de novembre

ATLES DELS OCELLS DE CATALUNYA A L'HIVERN

El 15 de novembre comença el primer període de mostratges per a l'atles dels ocells de Catalunya a l'hivern. Encara es pot participar en algun dels mostratges que romanen lliures. Per a qualsevol qüestió podeu posar-vos en contacte amb en Santi Guallar (tf. 93 458 78 93 / atles@ornitologia.org). De banda dels

mostratges de quadrat que també comencen el dia 15 de novembre, l'1 de desembre s'iniciarà el primer període d'hivern del SOCC i del mostratge d'ocells marins. Cal evitar fer les sortides en dies amb condicions meteorològiques adverses: pluja, boira o vent moderat.

Cogullada vulgar
Galerida cristata

FORMULARI DE SUBSCRIPCIÓ PER AL 2008. Vull fer-me soci de l'ICO per al 2008 per la qual cosa rebré: Revista Catalana d'Ornitologia, l'Anuari d'Ornitologia i l'Abellerol. Si us plau afegiu les meves dades al directori de subscriptors.

Tipus de quota¹ Familiar (36,06 €) Nom de la parella _____
 Individual (24,04 €) Menor de 18 anys (12,02 €)² Data naixement: __/__/__ Europa, individual (30 €)

Nom i cognoms _____

Adreça _____ Ciutat _____

Codi postal _____ Tel. _____ Correu electrònic _____

Domiciliació bancària En/Na: _____

Autoritzo el Banc/Caixa: _____

Entitat Agència Control Número de compte

domiciliat a _____ carrer/plaça _____

perquè carregui en aquest compte bancari del qual sóc titular l'import de les quotes anuals que em pertoquin com a soci subscriptor de l'Institut Català d'Ornitologia.

Signatura: _____

_____ a _____ de _____ de 200_____

¹Tots els socis amb domiciliació bancària tindran un 10% de descompte. ²També fins als 23 anys per a estudiants sense ingressos amb justificant.

